

Arbetslivskommissionen för tolkning, lägesbild 2020–2021

Arbetslivskommissionen för tolkning har utarbetat en lägesbild av kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet i examina inom sitt område. Till arbetslivskommissionernas uppgifter hör att årligen producera information om kvaliteten på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnandet inom sitt eget område inom yrkesutbildningen (statsrådets förordning om yrkesutbildning 673/2017). För denna uppgift har arbetslivskommissionerna haft tillgång till uppföljnings-, bedömnings- och responsinformation bland annat från utbildningsförvaltningens statistik-, styrnings- och regleringstjänst samt den nationella informationsresursen KOSKI.

Prestationsuppgifter från 2020 blev tillgängliga för kommissionerna våren 2021. Eventuella korrigeringar som läroanstalterna gjort i KOSKI-data efter denna tidpunkt syns inte i denna lägesbild. Detsamma gäller statistiska uppgifter om antalet prestationer år 2021, som plockades från KOSKI-databasen i början av 2022. De granskade prestationsantalen publiceras senare i Utbildningsstyrelsens statistikjänst på webbplatsen Vipunen.fi.

De uppgifter som används i lägesbilden har plockats direkt ur KOSKI-databasen i den form som läroanstalterna har anmält dem. Statistiken kan innehålla bristfälliga eller felaktiga uppgifter. Av tekniska skäl har exempelvis inte alla uppgifter som registrerats i läroanstalternas egna studieförvaltningssystem överförts korrekt till KOSKI-databasen, och uppgifterna statistikförs då under "ingen uppgift"/"inte anmält".

Som källmaterial har man exempelvis använt rapporter från kommissionernas besök, rättelseyrkanden och utlåtanden.

Antal avlagda examina och examensdelar

Avläggande av examina och examensdelar	2020		2021	
	hel examen	examensdel	hel examen	examensdel
Yrkesexamen i kontakttolkning	34	235	47	316
Specialyrkesexamen i rättstolkning	11	64	16	74
Specialyrkesexamen i tolkning för talsskadade	19	104	8*	99
*examina i en övergångstid 6				
Totalt	64	403	71	489

* Uppgifterna hämtades i början av 2021 (för år 2020) och i början av 2022 (för år 2021), och har inte uppdaterats efter dessa tidpunkter. Avläggandet av examensdelar omfattar inte examensdelar som registrerats som lokala. Examina som är i en övergångsperiod syns inte i tabellen och ingår inte i antalet i tabellen. De som är i en övergångstid är märkta med *.

Examensdelar som mål/hel examen som mål

När det gäller yrkesexamen i kontakttolkning är målet i regel att avlägga hela examen. Det är dock värt att notera att över hälften har som mål för studierna att avlägga endast en eller flera examensdelar. När det gäller specialyrkesexamen i rättstolkning är målet helt tydligt att avlägga hela examen. I examensdelen Instruktion i kommunikationsmetoder i specialyrkesexamen i tolkning för talskadade har målet till stor del endast varit att avlägga denna examensdel. I övrigt avlägger största delen hela examen.

Examensdelarna kan vara fler än i förhållande till hela examen. Enskilda utbildningsanordnare har ordnat separata examensdelar för vissa målgrupper, vilket har bidragit till detta. Bland de sökande finns personer vars kunskaper om verksamhetsmiljöerna inte ännu räcker för att avlägga hela examen.

Avläggande av hela examen ses som viktigt inom branschen, i jämförelse med avläggande av enskilda examensdelar.

Reflektioner

Utveckling av antalet examina och examensdelar

Antalet avlagda examina ökade år 2020. Detta kan exempelvis förklaras av det ökade antalet utbildningsanordnare för specialyrkesexamen i tolkning för talskadade. År 2021 ökade inte antalet avlagda specialyrkesexamina i tolkning för talskadade. Antalet avlagda specialyrkesexamina i rättstolkning och yrkesexamina i kontakttolkning ökade något jämfört med föregående år.

Avläggandet av valbara examensdelar har ökat exempelvis i specialyrkesexamen i tolkning för talskadade. När det gäller yrkesexamen i kontakttolkning har prestationerna i de två valbara examensdelarna ökat något. Erkännandebeslut har också gjorts som valbara examensdelar, när en studerande har valt en examensdel från en annan avlagd yrkesinriktad examen (yrkes- eller specialyrkesexamen). De studerande har alltså använt denna möjlighet, och å andra sidan ska utbildningsanordnarna också erkänna eller inkludera examensdelar som den studerande tidigare avlagt.

Enligt kommissionens åsikt borde man ge de studerande mer frihet att välja valbara examensdelar enligt sina intressen, även om de sedan tidigare har avlagt en examensdel som utbildningsanordnaren erkänner eller inkluderar i den avlagda examen.

Coronapandemin har enligt kommissionens uppfattning inte påverkat antalet avlagda yrkesexamina i kontakttolkning eller specialyrkesexamina i rättstolkning, endast sättet att påvisa kunskande. Yrkesprov både på arbetsplatser och läroanstalter avlades på distans, med undantag för tolkningar inom polis- och rättsväsendet.

I tabellerna nedan anges språken för de examina som hör till kommissionens verksamhetsområde.

Yrkesexamen i kontakttolkning (inkluderar även yrkesexamen för kontakttolk)	2020	2021
ryska	13	12
arabiska	10	16
kinesiska	2	1
dari	3	2
engelska	2	1
persiska	3	

franska	1	
japanska	1	
kurdiska, sorani	1	1
portugisiska	1	
rumänska	1	
somaliska	1	4
ukrainska	1	
persiska		1
thailändska		1
spanska		4
italienska		2
nepali		2
turkiska	2	
estniska		1
koreanska		1
tjeckiska	1	
nederländska	1	

Specialyrkesexamen i rättstolkning	2020	2021
turkiska	3	
spanska	2	1
nederländska	2	
portugisiska	2	
bulgariska	1	
albanska		2
dari		3
engelska		1
grekiska		2
litauiska		2
franska		2
ryska		1
vietnamesiska	1	

Finns det examina och kompetensområden inom examina som avläggs i marginell utsträckning? Vad kan det bero på?

Kommissionens examina saknar kompetensområden.

Anordnande av examina

Aktiva* utbildningsanordnare/anordnartillstånd

Examen	Tillstånd för anordnande	Aktiva anordnare
Yrkesexamen i kontakttolkning	5	3
Specialyrkesexamen i rättstolkning	1	1
Specialyrkesexamen i tolkning för talskadade	10	4

** aktiviteten fastställs utifrån om utbildningsanordnaren/läroanstalten har registrerat avläggande av examina eller examensdelar enligt de KOSKI-data som lämnats till kommissionen 2020 eller 2021. Uppgifterna hämtades i början av 2021 (för år 2020) och i början av 2022 (för år 2021), och har inte uppdaterats efter dessa tidpunkter.*

Reflektioner

Förändringar i antalet tillstånd för anordnande av examina

Det har inte skett några förändringar i antalet anordnartillstånd.

Anordnande av examina

En del av de utbildningsanordnare som har anordnartillstånd har ordnat examina. Som ett undantag finns en utbildningsanordnare för specialyrkesexamen i rättstolkning, som också har varit aktiv anordnare. Enligt kommissionens observationer behöver arbetslivet fler som avlägger specialyrkesexamen i rättstolkning. Här bör man observera att anordnandet av examina i fråga kräver specialkunnande av utbildningsanordnaren.

Fördelning av avläggandet av examina/examensdelar mellan utbildningsanordnare

Fördelningen av prestationerna mellan utbildningsanordnarna är ganska stabil.

Examensanordnandets geografiska och språkliga täckning

Bland utbildningsanordnarna finns en svenskspråkig utbildningsanordnare, med undantag för specialyrkesexamen i rättstolkning. I specialyrkesexamen i tolkning för talskadade kan det ena språkparet endast vara finska eller svenska. Enligt observationerna behövs dock rättstolkare (registrerat över rättstolkare) för talskadade i rätten. I specialyrkesexamen för rättstolkning är antalet avlägganden mycket lågt för vissa språk.

Kvalitet på genomförandet av yrkesprov och bedömningen av kunnande

Hurdana generella observationer har gjorts

År 2020 orsakade och/eller påskyndade coronan en förändring i kontakttolkningen, från nästan 90 procent tolkning på plats till nästan 90 procent tolkning på distans. Till detta hörde också en kraftig digitalisering och en uppgång i användningen av olika applikationer för förmedling av tolkning. I och med detta har också användningen av olika typer av snabbtolkning som en form av distanstolkning ökat. Detta har bland annat synts i att man i alla upphandlingar av kontakttolkning under det senaste året har förutsatt möjlighet till användning av distans- och snabbtolkning genom applikationer. Denna förändring i arbetslivet bör beaktas i ordnandet av

yrkesprov och i kommande förändringar i grunderna för yrkesexamen. Snabbtolkning som en ny form av distanstolkning, där tolken inte har möjlighet att förbereda sig, bör också beaktas i utbildningen och examensgrunderna. Tolken får färdigheter för att agera i en situation med distanstolkning genom utbildningen, men i examensgrunderna nämns inte separat några krav på yrkesskicklighet och bedömningskriterier för denna arbetsform (snabbtolkning).

Beställarna av tjänsterna och teknikföretagen har nu definierat utvecklingen av denna arbetsform. Det skulle vara viktigt att tolkningsbranschen själv är med och definierar denna utveckling.

Den ökade distanstolkningen medförde också ett ökat behov av att spela in tolkningar för bedömning och av bedömningar av dem senare. Detta har lyft fram olika frågor om dataskydd, ansvar och dylikt, som behöver preciseras framöver.

På basis av observationer som gjorts i arbetslivet konstateras att antalet avlagda specialyrkesexamina i rättstolkning borde ökas, och det finns ett behov av att öka både den geografiska och den språkliga täckningen. Arbetsmiljöerna är bland annat domstolsväsendet, polisen, Gränsbevakningens och Tullens brottsutredningar, Migrationsverket, åklagarväsendet.

Miljöer för yrkesprov och deras lämplighet för påvisande av kunnande

Yrkesprovsmiljöerna för examina har i regel varit arbetsplatser, men för en utbildningsanordnares del ser man en stor andel Ingen uppgift, vilket beror på tekniska utmaningar i förmedlingen av uppgifter till Koski.

Yrkesprovet avläggs i regel på en myndighetsarbetsplats i enlighet med yrkesreglerna för kontakttolkning och branschens verksamhetsprinciper. Miljön för yrkesprovet kan vara exempelvis ett daghem, en skola, FPA, invandrarservice, socialbyrån, ett sjukhus, en hälsovårdscentral, en polisstation, en förläggning eller Migrationsverket. I verkliga arbetssituationer måste man se till att dataskyddet och rättssäkerheten garanteras för parterna i tolkningssituationen genom att följa sekretessbestämmelserna, övrig lagstiftning och tolkningsbranschens etiska principer. Av de orsaker som nämns i anknytning till ovanstående frågor lämpar sig daghem, skolor, invandrarservice eller FPA bäst för påvisande av kunnande. De frågor som behandlas där är i regel inte så känsliga att ett yrkesprov i tolkning med bild- och ljudinspelning inte kan ordnas. Myndigheterna och/eller invandrarkunderna begränsar ganska strikt möjligheterna att påvisa kunnande på socialbyråer, sjukhus, hälsovårdscentraler, polisstationer, förläggningar och Migrationsverket. När det gäller dessa yrkesprovsmiljöer måste utbildningsanordnaren ofta använda ett simulerat yrkesprov på läroanstalten.

När det gäller tolkning för talskadade ordnas yrkesproven alltid i verkliga miljöer. Det finns inga motiveringar för yrkesprov annanstans än på arbetsplatser. Minst en av bedömarena deltar i yrkesprovssituationen på plats. Yrkesproven planeras tillsammans med den studerande och kunden.

Medeltal för yrkesprov i studeranderesponsen inom yrkesutbildningen (avslutande enkät)

** granskningsperioden för studeranderesponsen är 1.7.2019–31.12.2021. Bedömningsskala 1–5, där (5) betyder helt av samma åsikt, (4) delvis av samma åsikt, (3) delvis av samma och delvis av annan åsikt, (2) delvis av annan åsikt, (1) helt av annan åsikt*

Medeltalen i studeranderesponsen är mycket goda. När yrkesprov ordnas som simuleringar på läroanstalter, kan den studerande inte själv påverka yrkesprovets innehåll. Det kan förklara det något lägre medeltalet för denna punkt. Simulerade yrkesprov har samma nivå och innehåll för alla studerande.

Reflektioner

Förverkligande av tvåpartsbedömning i bedömningen av kunnande

Tvåpartsbedömning i kommissionens examina i kontakttolkning och rättstolkning har förverkligats ganska bra. Ovanliga språk och att hitta bedömare till dem utgör en särskild utmaning i både kontakt- och rättstolkning. Det är inte lätt att hitta arbetslivsbedömare, och delvis på grund av detta sker introduktionen till bedömningen oftast individuellt när man hittar en lämplig bedömare. Lärarbedömarna introducerar bedömarna av tolkningen. Eventuellt jäv måste också utredas i ett tidigt skede.

Ordande av yrkesprov i arbetslivet förknippas förutom med praktiska utmaningar även med större principiella frågor relaterade till etik och ansvar. Utbildarna konstaterar att även om minst en av bedömarna i regel bör vara på plats vid yrkesprovet, förverkligas detta inte nödvändigtvis i yrkesprov i arbetslivet. Frågor kring inspelning av kundsituationer, dataskydd samt den studerandes roll och ansvar blir då centrala.

I specialyrkesexamen i tolkning för talskadade förverkligas tvåpartsbedömning för alla studerande i varje examensdel. Arbetstagar-/arbetsgivarbedömaren är fysiskt på plats åtminstone för den andra och tredje examensdelen. Lärobedömaren kan vara fysiskt på plats och ta emot yrkesprovet för den första examensdelen. Bedömningen går till så att den ansvariga utbildaren bedömer största delen och arbetslivsbedömaren tar ställning till den egentliga yrkesprovssituationen.

Introduktionen för bedömarna ordnas både på plats på läroanstalterna och per e-post/telefon. Varje bedömare får ett introduktionspaket, som innehåller bedömningsformulär och ett presentationsbrev.

Motiveringar till ordnande av yrkesprov på läroanstalter

Att ordna ett yrkesprov i tolkning i arbetslivet är utmanande när det gäller sådana myndighetssituationer där man behandlar en klients personliga, ofta väldigt intima och känsliga ärenden. Hit hör i synnerhet tolkning i hälso- och sjukvårdens verksamhetsmiljöer och tolkning i invandringsfrågor samt i polisens och rättsväsendets verksamhetsmiljöer. Utomstående får inte tillträde till exempelvis asylsamtal och polisförhör. Då är ett simulerat yrkesprov på läroanstalten (i praktiken på plats eller via Teams), som så noggrant som möjligt efterliknar en äkta tolkningssituation i arbetslivet, ofta det enda fungerande alternativet. Simulerade yrkesprov är också förknippade med utmaningar, eftersom man vid samma tidpunkt behöver samla kunder som ska tolkas (en myndighet och en invandrarkund), bedömare för båda arbetsspråken och en representant för läroanstalten för anordnaruppgifter. Behovet av att spela in yrkesprov i tolkning i verkliga arbetslivssituationer medför också utmaningar – en arbetslivsbedömare (bedömare av det ena arbetsspråket) kan inte nödvändigtvis komma till ett tolkningsprov som ordnats med kort varsel, varvid bedömningen sker på basis av en inspelning. För att spela in ber man de berörda parterna om skriftligt eller muntligt tillstånd, och myndigheter och invandrarkunder vill inte alltid ge tillstånd. Då kan inte heller yrkesprovet genomföras. Språkbedömarna och de studerande befinner sig på olika håll i Finland, vilket ofta förhindrar en bedömning av yrkesprovet på plats, och dessutom händer det ofta att tolkning avbokas.

Simulerade yrkesprov kommer i fråga också om man inte känner till att det kommer att finnas några tillfällen att visa kunnande i den studerandes arbetsspråk i yrkesprov i arbetslivet i en viss verksamhetsmiljö. Genom att ordna yrkesprovet på läroanstalten kan man i dessa situationer se till att den studerandes utexaminering inte fördröjs oskäligt mycket.

Om man väljer ett simulerat yrkesprov kan man samtidigt säkerställa att yrkesprovet är tillräckligt omfattande för att täcka examensdelens alla krav på yrkesskicklighet, så att man inte behöver fler yrkesprovstillfällen.

Generaliseringar om rättelseyrkanden

Kommissionen har inte fått in några rättelseyrkanden att behandla under tidsperioden i fråga.

Situationen gällande planer för bedömning av kunnande

Utbildningsanordnaren ska utarbeta en plan för bedömning av kunnandet för sina yrkesinriktade examina. Planen är examensspecifik. Den omfattar de delar av examen eller utbildningen som ordnas vis läroanstalten. Planen utarbetas av den examensansvariga (eller det team) som utsetts av utbildningschefen och godkänns av utbildningsanordnarens examensorgan. Förändringar i planen för bedömning av kunnande godkänns av examensorganet. Den ansvariga för examen ansvarar för att planerna för bedömning av kunnande är uppdaterade. Planen för bedömning av kunnande är ett verktyg som styr arbetet med yrkesprov. I planen för bedömning av kunnande anges detaljerat bland annat hur yrkesprov ordnas och bedöms samt identifieringen och erkännandet av kunnande. Senast har man i planen preciserat sådant som rör sekretess och dataskydd med tanke på inspelning av yrkesprov i arbetslivet och hantering av inspelningarna. Planen fungerar som ett verktyg i vardagen.

Förverkligande av personlig tillämpning i praktiken

Medeltalen för personlig tillämpning i studeranderesponsen har varit mycket goda. Utbildningsanordnarna satsar på den personliga tillämpningen genast från början. Planen ses över regelbundet och man diskuterar intensivt med arbetslivet.

God praxis

Utökad bedömning utifrån inspelad tolkning ger bättre möjligheter till bedömning i äkta arbetsmiljöer. De svårigheter som orsakades av coronapandemin syntes i att yrkesprov för yrkesexamen i kontakttolkning ordnades på distans. Detta beror också på att själva arbetssituationerna har börjat ske på distans. Distanstolkningarna spelas in. Äkta yrkesprov i arbetslivet ökade för distanstolkningens del åren 2020 och 2021. Det har skett en förändring inom branschen i form av ökad distanstolkning. För de studerandes del har man skapat möjligheter att avlägga examen på distans, så att inkomstförlusterna kan minimeras. Utbildningsanordnarna har understött de studerandes möjligheter att få yrkesprovsmiljöer där kunnandet kan påvisas.

Utvecklingsområden i anordnarnas verksamhet

I fråga om examina i kontakt- och rättstolkning har utbildningsanordnarna själva i diskussioner lyft fram bland annat att behovet av flexibilitet i studierna ökar. Utöver att utbildningen inom tolkningsbranschen behöver utökas, måste man också hitta sätt att möjliggöra flexibla studier vid sidan av arbetet, till exempel en examensdel i taget. Genom att utöka de flexibla lösningarna kunde man stegvis minska antalet tolkar som arbetar utan yrkesbehörighet.

Samarbetet mellan utbildningsanordnare för att förenhetliga bedömningen av yrkesprov är intensivt och resultatrikt, liksom även samarbetet med aktörer i arbetslivet. Utveckling av miljöerna för yrkesprov skulle kräva samarbete mellan anordnarna och arbetslivsaktörerna, till exempel i form av utbildningseftermiddagar eller brainstorming. Brådska och knappa resurser främjar inte långsiktig utveckling. Det skulle vara bra om resurser skulle kunna anvisas till detta utvecklingsarbete, exempelvis genom ett projekt som finansieras av Utbildningsstyrelsen.

Dataskydds- och ansvarsfrågorna i anslutning till yrkesprov på arbetsplatser behöver klargöras. Dataskyddet kräver samarbete mellan alla parter.

När det gäller specialyrkesexamen i tolkning för talskadade är samarbetet med arbetslivet förknippat med många utmaningar som är oberoende av utbildningsanordnaren, och som både läroanstaltssamarbete och utbildningsanordnarens egen arbetslivsgrupp kan bidra till att lösa. Arbetslivskontakterna hänger till stor del på den studerandes egna nätverk, och även en kort obligatorisk praktik kunde göra de studerandes möjligheter mer jämlika. Detta skulle förståeligt nog vara en resurskrävande satsning, men det skulle vara bra att överväga möjligheterna att förverkliga den tillsammans med andra utbildningsanordnare och arbetslivsaktörer.

Gemensamma examensdelar och deras delområden

Kommissionens examina har inga gemensamma examensdelar eller delområden i dem.

Examensgrundernas funktion

Reflektioner

Examensgrundernas överensstämmelse med arbetslivet

Grunderna för yrkesexamen i kontakttolkning och specialyrkesexamen i rättstolkning motsvarar väl det kunnande som krävs i arbetslivet. Tolkarbetet och examensgrunderna är väldigt krävande, så man behöver reservera tillräckligt med tid för avläggandet av examina, från ett till två år. Snabbutbildningar fungerar inte med tanke på tolkens omfattande arbetsmiljöer. Tolkyrket har traditionellt utövats som egenföretagare, och tolkarnas

företagarkunskaper är för närvarande ganska svaga och kräver uppdatering för upphandlingars del. Kraven på yrkesskicklighet gällande företagande i examensgrunderna är inte tillräckligt aktuella. Snabbtolkning är en ny form av distanstolkning, och användningen av den har ökat kraftigt. Men i examensgrunderna är kraven på yrkesskicklighet för snabbtolkning inte uppdaterade.

Förverkligande av valfrihet i avläggandet av examina

I grunderna för yrkesexamen i kontakttolkning och specialyrkesexamen i rättstolkning finns två valbara examensdelar. De studerande kan välja en av dem eller få en examensdel från en annan yrkesinriktad examen erkänd.

Behov av tilläggsanvisningar gällande yrkesskicklighetskraven för examensdelar eller sätt att påvisa yrkesskicklighet

Avläggande av yrkesexamen i kontakttolkning och specialyrkesexamen i rättstolkning kräver utöver grupphandledning även mycket personlig handledning. Arrangemangen för yrkesprov är ett arbetskrävande pussel, där man för samman de kunder som ska tolkas efter en introduktion. I yrkesprovet behövs bedömare av de två arbetsspråken samt en utbildningsanordnare som ansvarar för genomförandet av yrkesprovet och för introduktionen av de olika parterna.

Erfarenheter av examensgrundernas funktion

Grunderna för yrkesexamen i kontakttolkning och specialyrkesexamen i rättstolkning fungerar bra, men kräver många olika skriftliga och muntliga yrkesprov. Examens kravnivå överraskar vissa studerande. För att avlägga examen inom utsatt tid behöver den studerande vara engagerad och självstyrande, och av utbildaren krävs tiotals handledningstimmar per studerande.

Allmänna observationer om arbetslivsresponsen (enkäten för arbetsplatshandledare)

För specialyrkesexamen i tolkning för talskadade fick påståendet "Genomförandet av yrkesprovet tillsammans med läroanstalten fungerade bra" medeltalet 4,0. Coronapandemins effekter syns i arbetsplatshandledarnas respons.